

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ МЕДИЦИНИ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВИЩИХ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Гуменюк В. В.

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри медицини катастроф та військової медицини

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького

вул. Пекарська, 69, Львів, Україна

orcid.org/0000-0003-2736-3875

basilleo03@gmail.com

Ключові слова: *підготовка до педагогічної діяльності, майбутні магістри медицини, модель системи, структурно-функціональний підхід.*

Стаття присвячена проблемі педагогічної підготовки майбутніх магістрів медицини. Сучасний лікар, взаємодіючи з пацієнтами, з колегами, повинен займати позицію не лише медика, а й позицію вчителя, вихователя, помічника, друга, наставника. Усі ці якості допомагає реалізувати педагогіка. У статті розглядаються: розроблена нами структурно-функціональна модель системи підготовки майбутніх магістрів медицини до педагогічної діяльності у вищих медичних закладах освіти на основі проведеного дослідження; методи дослідження: порівняльно-порівняльний аналіз науково-педагогічних досліджень з проблеми, аналогія, вивчення та узагальнення передового педагогічного досвіду. Подано характеристику основних блоків структурно-функціональної моделі системи підготовки майбутніх магістрів медицини до педагогічної діяльності у ВМЗО (цільовий, концептуальний, теоретико-змістовий, системно-методичний і результативно-оцінний). Цільовий блок охоплює соціальне замовлення суспільства, мету та завдання. Концептуальний блок відображає сукупність основних положень методологічних підходів (системного, інтегративного, компетентнісного, синергетичного, аксіологічного, діяльнісного, суб'єкт-суб'єктного), ідей, закономірностей та принципів. Теоретико-змістовий блок відображає педагогічні можливості освітнього середовища ВМЗО (сенсові – інтенсифікація спонукальних мотивів самоствердження, самореалізації в педагогічній діяльності в межах медичної практики; переосмислення сформованих у педагогічній діяльності стереотипів і формування нових сенсів реалізації педагогічних функцій і дій у медицині; змістові: забезпечення розширення, поглиблення і індивідуального характеру підбору змісту модулів, дисциплін, розділів підготовки майбутніх магістрів медицини до педагогічної діяльності; інтегративні: орієнтація на багаторівневе співробітництво з учасниками освітніх відносин для дисемінації досвіду педагогічної діяльності в медичній практиці; посилення інформатизації підготовки майбутніх магістрів до педагогічної діяльності). Системно-методичний блок відображає діалектику взаємозв'язку та взаємозалежності відносин у системі студент – викладач як центральної ланки всього освітнього процесу; динаміку етапів (орієнтаційний, адаптаційний, трансформаційний, рефлексивний), засобів, технологій підготовки майбутніх магістрів медицини до педагогічної діяльності, а також конструктів досліджуваного явища (інтенсифікації, андрагенності, вітагенності, акмеологічності). Результативно-оцінний блок відображає рефлексію результативності досліджуваного процесу. Доведено, що розроблена нами структурно-функціональна модель системи відображає сутність та основний зміст досліджуваного процесу і спрямована на оптимізацію та підвищення результативності освітнього процесу. Наголошено на аспектах, які необхідно враховувати у побудові моделі: основні методологічні підходи, зміст структурних блоків моделі, умови їхньої реалізації.

STRUCTURAL-FUNCTIONAL MODEL OF THE SYSTEM OF TRAINING OF FUTURE MASTERS OF MEDICINE FOR PEDAGOGICAL ACTIVITY IN HIGHER MEDICAL INSTITUTIONS OF EDUCATION

Humeniuk V. V.

*PhD (Pedagogical Sciences), Associate Professor;
Associate Professor at the Department of Catastrophe Medicine and Military Medicine
Danylo Halytsky Lviv National Medical University
Pekarska str., 69, Lviv, Ukraine
orcid.org/0000-0003-2736-3875,
basilleo03@gmail.com*

Key words: *preparation for pedagogical activity, future masters of medicine, system model, structural-functional approach.*

The article is devoted to the problem of pedagogical training of future masters of medicine. The modern doctor, interacting with patients, with colleagues, must take the position not only of a physician, but also the position of teacher, educator, assistant, friend, mentor. Pedagogy helps to realize all these qualities. In the article there are discussed: structural and functional model of the system of training of future masters of medicine for pedagogical activity in higher medical institutions of education (HMIE) developed by us on the basis of the research; research methods: comparative analysis of scientific and pedagogical researches on the problem, analogy, study and generalization of advanced pedagogical experience.

There are presented characteristics of the main blocks of the structural-functional model of the system of preparation of future masters of medicine for pedagogical activity in HMIE are represented (target, conceptual, theoretical and semantic, system-methodical and result-evaluation). The target block covers the social order of society, goals and objectives. The conceptual block reflects the set of main provisions of methodological approaches (systemic, integrative, competence, synergetic, axiological, activity, subject-subjective), ideas, patterns and principles. The theoretical and semantic block reflects the pedagogical possibilities of the educational environment of HMIE (semantic – intensification of motivational motives of self-affirmation, self-realization in pedagogical activity within medical practice; rethinking the stereotypes, formed in pedagogical activity, and forming of new meanings of realization of pedagogical functions and actions in medicine; content: ensuring the expansion, deepening and individual nature of the selection of the content of modules, courses, sections of the preparation of future masters of medicine for teaching; integrative: focus on multilevel cooperation with participants in educational relations for the dissemination of experience in teaching in medical practice; strengthening the informatization of the training of future masters for pedagogical activity). The system-methodical block reflects the dialectic of interconnection and interdependence of relations in the student-teacher system as the central link of the whole educational process.; dynamics of stages (orientational, adaptive, transformational, reflective), means, technologies of training of future masters of medicine for pedagogical activity, and also constructs of the studied phenomenon (intensification, androgenicity, vitagenicity, acmeologicity). The result-evaluation block displays the reflection of the effectiveness of the studied process. It is proved that developed structural and functional model of the system reflects the essence and main content of the research process and is aimed at optimizing and improving the effectiveness of the educational process. Emphasis is placed on aspects, which must be taken into account in the construction of the model: the main methodological approaches, the content of the structural blocks of the model, the conditions of their implementation.

Постановка проблеми. Підготовка майбутніх магістрів медицини у вищих медичних закладах освіти (далі – ВМЗО) нині недостатньо досконала з сучасних культурно-ціннісних позицій і не дає належного наукового обґрунтування практиці університетського навчання. Продуктивне вирішення проблем підготовки майбутніх магістрів медицини до педагогічної діяльності в системі охорони здоров'я, всебічний розвиток їхніх соціальних якостей можливе на основі аналізу освітньої та організаційної роботи, узагальнення висновків теоретичних і конкретно соціологічних досліджень на стику медицини, педагогіки вищої медичної школи, теорії особистості і культури, педагогічної спадщини медичної практики.

Аналіз літератури з проблеми дослідження свідчить, що вітчизняними та зарубіжними науковцями проведено низку досліджень з питань педагогічної спрямованості професійної діяльності медичних працівників. Так, психолого-педагогічна проблематика розвитку особистості майбутнього медика досліджена в публікаціях І. Балякової, М. Муравйова, Л. Островської, Н. Пахомової тощо. Деякі питання педагогічної підготовки медиків щодо навчання пацієнтів розкрили І. Глінкіна, В. Осипова, Т. Перцева, І. Тарасова та інших вчених. Досить детально висвітлена підготовка лікаря-педагога в наукових пошуках М. Камілова, Н. Кудрявої, Л. Лонської, О. Лопанової, І. Новгородцевої, С. Носкової. Також у цьому плані певний інтерес становлять роботи С. Бухальської, в яких автор розкриває сучасний підхід до педагогічної медицини, її цілей, понятійному апарату, методології [1]; дослідження А. Ємця спрямовані на вивчення ролі виховання пацієнта в професійній діяльності лікаря [2]. Численні дослідження, проведені науковцями Західної Європи, спрямовані на вивчення питань зміцнення здоров'я і санітарної освіти населення. Така значна увага, що приділяється науковим дослідженням педагогічних аспектів професійної діяльності медичних працівників, спричинена процесом інтеграції лікування, навчання і виховання пацієнта і його родичів, необхідністю формування у широких верств населення готовності до діяльності щодо збереження та покращення здоров'я, орієнтацією на здоровий спосіб життя. Однак проблема теоретичного обґрунтування та розробки структурно-функціональної моделі системи підготовки майбутніх магістрів медицини до педагогічної діяльності у ВМЗО не дістала належного висвітлення.

Метою статті є розробка та представлення структурно-функціональної моделі системи підготовки майбутніх магістрів медицини до педагогічної діяльності у ВМЗО на основі проведеного дослідження. Новизна представленого дослідження

полягає в обґрунтуванні ефективності розробленої моделі системи на основі визначених педагогічних можливостей освітнього середовища ВМЗО.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з сучасних проблем вищої медичної школи є впровадження у практику освітніх систем, які дають змогу якісно підготувати конкурентоздатних, мобільних майбутніх лікарів, здатних ефективно вирішувати професійні завдання. Значна кількість вищих медичних закладів освіти (ВМЗО) мають освітню систему, що складається з підсистем факультетів чи підсистем педагогічної діяльності окремих викладачів. Створення освітньої системи, в основі якої лежить функціонально-діяльнісний підхід [8; 9], передбачає моделювання цільової структури навчально-професійної діяльності студента з урахуванням конкретних професійно-педагогічних функцій майбутніх лікарів. Основою підходу є реалізація теорії діяльності, яка передбачає наявність у системі таких компонентів: мотив, мета, зміст, засоби, результат, корекція [9, с. 317]. Окреслені компоненти наповнюються конкретним змістом на основі урахування взаємодії, взаємозумовленості діяльності студента та викладача, спрямованої на вирішення навчально-професійних завдань щодо виконання певних функцій лікаря.

Функціонально-діяльнісний підхід є системоутвірним чинником системи підготовки майбутніх магістрів медицини до педагогічної діяльності у ВМЗО (освітньої системи). Конструювання подібних систем проходить поетапно: визначення місця цієї системи у загальній структурі освітнього процесу у ВМЗО; → теоретичне обґрунтування створення системи; → вибір компонентів системи, що відповідають методичним цілям та завданням навчання та виховання студентів; → наповнення змісту компонентів на основі визначення інноваційних або експериментальних методів, форм, засобів, технологій навчання та виховання у вищій медичній школі; → виявлення основних зв'язків між окремими компонентами системи; → конструювання моделі, що ілюструє основні зв'язки між сенсовим одиницями та компонентами системи; → наочне зображення системи; → впровадження системи у практику освітнього процесу та перевірка її ефективності; → корекція окремих елементів, що дозволяє підвищити ефективність усієї освітньої системи.

Теоретичне обґрунтування та побудова структурно-функціональної моделі системи підготовки майбутніх магістрів медицини до педагогічної діяльності у ВМЗО вимагає дотримання таких вимог:

– модель повинна відповідати об'єктивній реальності, тобто забезпечувати максимальну відповідність між тими цілями та завданнями про-

фесійної підготовки майбутніх лікарів і педагогічними можливостями освітнього середовища ВМЗО;

- модель повинна бути динамічною, тобто потрібна періодична її відтворюваність, завдяки чому досягається безперервне відображення змін, що відбуваються в навчанні у відповідній професії;

- модель повинна носити прогностичний характер, тобто випереджати час, визначати перспективи процесу інформатизації освітнього процесу ВМЗО.

Розробка структурно-функціональної моделі системи підготовки майбутніх магістрів медицини до педагогічної діяльності у ВМЗО здійснюється з опорою на методологію професійної освіти (А. Кайдалова, О. Посилкіна [3], А. Каленський [4], В. Кремень [6] та інші вчені), яка дала змогу:

- відобразити досліджуваний процес у явним аналогом інноваційної освітньої практики, ідеальним зразком з погляду форми уявлення її структурної та змістовної цілісності;

- відобразити можливий шлях відтворення досліджуваного процесу сукупності елементів, що характеризують їх у етапах реалізації;

- здійснити врахування сукупності провідних ідей, закономірностей, принципів і правил, динамічну природу педагогічного потенціалу освітнього середовища ВМЗО як значущого чинника досліджуваного процесу;

- охарактеризувати зміни внутрішнього змісту підготовки майбутніх магістрів медицини до педагогічної діяльності у ВМЗО, результат функціонування досліджуваного процесу;

- реалізувати прогноз та передбачення формування готовності майбутніх магістрів медицини до педагогічної діяльності в системі охорони здоров'я як інтегральної якості, що дає змогу ефективно вирішувати завдання навчання та виховання пацієнтів самозбережувальної поведінки, сформовану на основі синтезу теорії та практики постановки завдань навчання та виховання пацієнтів і виявляється у бажанні та вмінні планувати та здійснювати процес навчання пацієнтів, аналізувати хід і результати вирішення педагогічних завдань у системі охорони здоров'я.

Розроблена структурно-функціональна модель системи підготовки майбутніх магістрів медицини до педагогічної діяльності у ВМЗО відповідає таким вимогам до моделювання, серед яких представлення процесу в цілісності, наявність відображення умов і засобів його здійснення, структурної побудови; виокремлення взаємозв'язків між елементами [7, с. 136]. Структурно-функціональна модель системи містить:

- демонстрацію етапів підготовки майбутніх магістрів медицини до педагогічної діяльності у ВМЗО за змінами професійно-особистісної харак-

теристики майбутніх лікарів як суб'єктів педагогічної (просвітницької, профілактичної, пропедевтичної) діяльності, інтегрованої в медичну практику;

- відображення процесу в «точках біфуркації», що транслюють якісні зміни готовності майбутніх магістрів медицини до педагогічної діяльності в системі охорони здоров'я;

- характеристику програмно-технологічного забезпечення спрямованого саморозвитку та незворотності професійно-особистісних змін майбутніх магістрів медицини у русі до проєктованого результату.

Особливості розробки структурно-функціональної моделі системи підготовки майбутніх магістрів медицини до педагогічної діяльності у ВМЗО відображені в процесуальних динамічних категоріях (цільові орієнтації, зміст та особливості діяльності суб'єктів, методи та форми роботи, показники ефективності, отриманий результат) (О. Столяренко [10]); характеристиках цілеспрямованості, керованості та поступальності демонстрації кожного етапу (у межах встановлення зв'язків між ними, обґрунтування переходу від одного етапу до іншого, виявлення напрямів становлення загалом) досліджуваного процесу для послідовної зміни формування готовності майбутніх магістрів медицини до педагогічної діяльності в системі охорони здоров'я переходу досліджуваного явища з низького на задовільний, достатній і високий рівні (І. Кліщ [5]).

Структурно-функціональна модель системи підготовки майбутніх магістрів медицини до педагогічної діяльності у ВМЗО охоплює сукупність блоків: цільового (соціальне замовлення суспільства, орієнтир-мета), концептуального (методологічні підходи, закономірності та принципи, що відображають комплексність осмислення та спрямованість на практичне здійснення ідей дослідження); теоретико-змістового (сенсові – інтенсифікація спонукальних мотивів самоствердження, самореалізації в педагогічній діяльності в межах медичної практики; переосмислення сформованих у педагогічній діяльності стереотипів і формування нових сенсів реалізації педагогічних функцій і дій у медицині; змістові: забезпечення розширення, поглиблення й індивідуального характеру підбору змісту модулів, дисциплін, розділів підготовки майбутніх магістрів медицини до педагогічної діяльності; інтегративні: орієнтація на багаторівневе співробітництво з учасниками освітніх відносин для дисемінації досвіду педагогічної діяльності в медичній практиці; посилення інформатизації підготовки майбутніх магістрів до педагогічної діяльності); системно-методичного (динаміка етапів (орієнтаційний, адаптаційний, трансформаційний, рефлексивний), засобів, технологій підготовки до педагогічної діяльності у ВМЗО, кон-

структури досліджуваного явища (інтенсифікації, андрагенності, вітагенності, акмеологічності)); результативно-оцінного (індикатори готовності до педагогічної діяльності в системі охорони здоров'я та результат-ефекти). Розроблена структурно-функціональна модель володіє властивостями безперервності, розкриває послідовність і змістове наповнення етапів процесу формування досліджуваного явища, інтегрована з педагогічними умовами, які забезпечують її результативність.

Висновки. Розроблена структурно-функціональна модель системи підготовки майбутніх магістрів медицини до педагогічної діяльності у ВМЗО відображає сутність та основний зміст

досліджуваного процесу. У побудові моделі враховувалися такі аспекти. По-перше, методологічні підходи, що є методологічними орієнтирами вивчення процесу як цілісної системи. По-друге, зміст структурних компонентів моделі – цільового, концептуального, теоретико-змістового, системно-методичного та результативно-оцінного. По-третє, умови, в яких будуть реалізовуватись компоненти структурно-функціональної моделі системи. Реалізація розглянутої моделі системи сприяє оптимізації та підвищенню результативності освітнього процесу, безперервності підготовки майбутніх магістрів медицини до педагогічної діяльності, інтегрованої в медичну практику.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бухальська С.Є. Розвиток педагогічної компетентності викладачів у системі методичної роботи медичного коледжу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2013. 200 с.
2. Ємець А.В. Підготовка майбутніх сімейних лікарів до застосування фізично-реабілітаційних технологій у професійній діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2015. 22 с.
3. Кайдалова А.В., Посилкіна О.В. Науково-теоретичне обґрунтування методологічного концепту побудови системи якості вищої фармацевтичної освіти. *Фармацевтичний часопис*. 2016. Вип. 3. С. 68–74.
4. Каленський А. Методологічні підходи до стандартизації змісту професійної освіти. *Професійна педагогіка*. 2018. Вип. 16. С. 27–33.
5. Кліщ І.П. Моделювання процесу підготовки майбутнього викладача медичного закладу вищої освіти. *Медична освіта*. 2021. Вип. 1. С. 89–92.
6. Кремень В.Г. Синергетика в освіті: контекст людиноцентризму. Київ : Педагогічна думка, 2012. 368 с.
7. Осадчий І.Г. Спрямований розвиток освітніх систем: теорія, технологія, практика : монографія. Київ : Інформавтор, 2013. 436 с.
8. Стадніченко С.М. Моделювання в професійній освіті майбутніх лікарів і фармацевтів. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2019. Вип. 183. С. 158–162.
9. Стинська В. Моделювання професійної діяльності майбутніх викладачів закладів вищої освіти. *Нові технології навчання*. 2020. Вип. 94. С. 315–319.
10. Столяренко О.В. Моделювання педагогічної діяльності у підготовці фахівця : навч.-метод. посіб. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 196 с.

REFERENCES

1. Bukhalska, S.Ye. (2013). Rozvytok pedahohichnoyi kompetentnosti vykladachiv u systemi metodychnoyi roboty medychnoho koledzhu [Development of pedagogical competence of teachers in the system of methodical work of medical college]: dis. Thesis ... Cand. ped. Science: 13.00.04, Kyiv. [in Ukrainian].
2. Yemets, A.V. (2015). Pidhotovka maybutnikh simeynykh likariv do zastosuvannya fizychno-reabilitatsiynykh tekhnolohiy u profesiynyi diyalnosti [Preparation of future family doctors for the use of physical rehabilitation technologies in professional activity]: author's abstract of the dis. Thesis ... Cand. ped. Science: 13.00.04, Zaporizhzhya. [in Ukrainian].
3. Kaydalova, A.V., Posylkina, O.V. (2016). Naukovo-teoretychne obgruntuvannya metodolohichnoho kontseptu pobudovy systemy yakosti vyshchoyi farmatsevychnoyi osvity [Scientific and theoretical substantiation of the methodological concept of building a quality of system of higher pharmaceutical education]. *Farmatsevychnyy chasopys* [Pharmaceutical Journal], 3, 68–74. [in Ukrainian].
4. Kalenskyu, A. (2018). Metodolohichni pidkhody do standartyzatsiyi zmistu profesiynoyi osvity [Methodological approaches to standardizing the content of vocational education]. *Profesiyna pedahohika* [Professional pedagogy], 16, 27–33. [in Ukrainian].
5. Klishch, I.P. (2021). Modelyuvannya protsesu pidhotovky maybutnoho vykladacha medychnoho zakladu vyshchoyi osvity [Modeling the process of training a future teacher of a medical institution of higher education]. *Medychna osvita* [Medical education], 1, 89–92. [in Ukrainian].
6. Kremen, V.H. (2012). Synerhetyka v osviti: kontekst lyudynotsentryzmu [Synergetics in education: the context of anthropocentrism]. Kyiv: Pedahohichna dumka. [in Ukrainian].

7. Osadchyy, I.H. (2013). *Spryamovanyy rozvytok osvity system: teoriya, tekhnolohiya, praktyka* [Directed development of educational systems: theory, technology, practice]: monograph. Kyiv: Informavtodor. [in Ukrainian].
8. Stadnichenko, S.M. (2019). *Modelyuvannya v profesiyniy osviti maybutnikh likariv i farmatsevtiv* [Modeling in professional education of future doctors and pharmacists]. *Naukovi zapysky. Seriya: Pedagogichni nauky* [Scientific notes. Series: Pedagogical sciences], 183, 158–162. [in Ukrainian].
9. Stynska, V. (2020). *Modelyuvannya profesiynoyi diyalnosti maybutnikh vykladachiv zakladiv vyshchoyi osvity* [Modeling the professional activity of future teachers of institutions of higher education]. *Novi tekhnolohiyi navchannya* [New technologies of learning], 94, 315–319. [in Ukrainian].
10. Stolyarenko, O.V. (2015). *Modelyuvannya pedagogichnoyi diyalnosti u pidhotovtsi fakhivtsya* [Modeling of pedagogical activity in specialist training]: educ.-method. manual. Vinnytsya: Nilan Ltd. [in Ukrainian].